

GEOGRAFIYA DARSLARI ORQALI O'QUVCHILARDA EKOLOGIK BILIMLARNI RIVOJLANTIRISH VA TABIATGA MEHR UYG'OTISH

Mamajonova Rayxona Ibroximovna

Farg'ona viloyati, Farg'ona shahar

4-maktab geografiya fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarda ekologik bilimlarni rivojlantirish ularga ekologik ta'lim va tarbiyani berishda dars jarayonida qo'llaniladigan turli metodlar jumladan "qarorlar shajarasi" va "insert" metodlari haqida so'z boradi. Ushbu metodlarni dars jarayonida qo'llanilsa o'quvchilarning ekologik savodxonligi va mustaqil fikrlashi hamda uni bayon eta olish ko'nikmalarini rivojlanishi e'tiborga olingan.

Kalit so'z: ekologik bilim, an'anaviy dars, interfaol metod, metod.

Hozirgi vaqtda ta'lim jarayonida o'qitishning zamonaviy metodlarini keng qo'llanilmoqda. O'qitishning zamonaviy metodlarini qo'llash o'qitish jarayonida yuqori samaradorlikka erishishga olib keladi. Ta'lim metodlarini tanlashda har bir darsning didaktik vazifasidan kelib chiqib tanlash maqsadga muvofiqdir. An'anaviy dars shaklini saqlab qolgan holda, unga turli –tuman ta'lim oluvchilar faoliyatini faollashtiradigan metodlar bilan boyitish ta'lim oluvchilarning o'zlashtirish darajasini ko'tarishga olib keladi. Buning uchun dars jarayonini oqilona tashkil etilishi, ta'lim beruvchi tomonidan ta'lim oluvchilarning qiziqishini orttirib, ularning ta'lim jarayonida faolligi mutassil rag'batlantirib turilishi, o'quv materialini kichik-kichik bo'laklarga bo'lib, ularning mazmunini ochishda aqliy hujum kichik guruhlarda ishlash, bahs- munozara, muammoli vaziyat, yo'naltiruvchi matn, loyiha, rolli o'yinlar, kabi metodlarni qo'llash va ta'lim oluvchilarni amaliy mashqlarni mustaqil bajarishga undash talab etiladi. bunday interfaol metodlarni biz maktab darsliklarida berilgan atrofmuhit muhofazasi va ekologiyaga bog'liq mavzular misolida ko'rib chiqamiz. So'nggi yillarda ekologik muammolar ko'lami kengayib u yoki bu

mintaqadagi ekologik xavf xatarlar tobora globallashib borayotganligi butun dunyoda aholining ekologik bilimi va savodxonligini oshirishni davr talabiga aylantirdi. mamlakatimizda ham aholining bilimi va savodxonligini oshirish borasida keng qamrovli ishlar qilinmoqda . Jumladan, biz buni farzandlarimizga bog‘chadan berilayotgan turli ekologik tarbiyani yoki maktablarda boshlang‘ich sinflarda “atrofimizdagi olam“ yoki “Tabiatshunoslik“ fanlarida, yuqori sinflarda esa geografiya, biologiya , kimyo va fizika fanlari tizimida berib bormoqdamiz darsligimizda “Tabiatnimuhofaza qilishning geografik asoslari“, “atrof-muhit monitoringi va geografik- ekologik ekspertiza asoslari”, “ insoniyatning global muammolari”, va “O‘zbekistonning geoekologik muammolari” kabi mavzularda o‘quvchilarning ekologik savodxonligi oshirib borilmoqda . O‘quvchilarga ta‘lim berish jarayonida yuqorida sanab o‘tgan bir necha metodlardan tashqari yana boshqa metodlarni tatbiq etmoqchimiz .

“Qarorlar shajarasi “ metodi. Ushbu metod muayyan fan asoslari borasidagi bir qadar murakkab mavzularni o‘zlashtirib, ma‘lum masalalarni har tomonlama puxta taxlil qilish asosida ular yuzasidan muayyan xulosalarga kelish, bir muammo xususida bildirilayotgan bir necha xulosalar orasidan eng maqbul va to‘g‘risini topishga yo‘naltirilgan texnik yondashuvdir. ushbu metod, shuningdek, avvalgi vaziyatlarda qabul qilingan qaror (xulosa)lar mohiyatini yana bir bora taxlil etish va uni mukammal tushnishga xizmat qiladi. guruh yoki sinf o‘quvchilari ishtirokida qo‘llaniladigan “qarorlar shajarasi” bir necha o‘n nafar o‘quvchilarning bilimlari darajasini aniqlash, ularning fikrlarini jamlash va baholash imkonini beradi. Ta‘lim jarayonida mazkur metodning qo‘llanilishi muayyan muammo yuzasidan oqilona qaror qabul qilish (xulosaga kelish)da o‘quvchilar tomonidan bildirilayotgan har bir variant, ularning maqbul hamda nomaqbul jihatlarini mufassal tahlil etish imkoniyatini yaratadi. Dars jarayonida o‘quvchilar MUAMMO 1-G‘OYA+2-G‘OYA+3-G‘OYA QAROR tizimida faoliy olib borishadi . “qarorlar shajarasi” metodi quyidagi shartlar asosida qo‘llaniladi:

1. O‘qituvchi mashg‘ulot boshlanishidan oldin munozara , tahlil uchun mavzuga oid biror muammoni belgilaydi. guruhlar tomonidan qabul qilingan xulosalarni

yo'zish uchun plakatlar tayyorlaydi.

2. O'qituvchi o'quvchilarni 4 yoki 6 nafardan iborat guruhlariga ajratadi. muammoni hal etilishi u borada eng maqbul qarorning qabul qilinishi uchun muayyan vaqt belgilanadi. 3. Qarorni qabul qilish jarayonida guruhlarining har bir a'zosi tomonidan bildirilayotgan variantlarning maqbullik va nomaqbullik darajalari batafsil muhokama qilinadi. har bir variantning afzallik va noafzallik jihatlari yozib boriladi. bildirilayotgan variantlar asosida muammoni ijobiy hal etishga xizmat qiluvchi usul xususida guruh a'zolari bir to'xtamga kelib oladilar. 4. munozara uchun ajratilgan vaqt tugagach, har bir guruh a'zolari o'z guruhi qarori borasida axborot beradilar. zarur holatda o'qituvchi rahbarligida barcha o'quvchilar bildirgan xulosalarni bir biri bilan qiyoslaydilar. muammo yuzasidan bildirilgan xulosa (qaror)lar borasida savollar tug'ilgudek bo'lsa, ularga javoblar qaytarilib beriladi. "qarorlar shajarasi" metodining o'ziga xosligi shundaki, bu bevosita ma'lum loyiha asosida qo'llaniladi. Biz bu metodni "O'zbekistonning geokologik muammolari" mavzusida qo'llasak maqsadga muvofiq bo'ladi. mavzuda berilgan Orol va Orolbo'yi muammosi O'zbekistonning balki qo'shni respublikalar hududida joylashgan regional geokologik muammo hisoblanadi. shu sababli mazkur muammoni bartaraf etishda barcha bilan hamkorlikda ishlash lozim hisoblanadi. Vazifani bajarish davomida bu muammo to'g'risida har bir guruhda va har bir o'quvchida bir necha variantlar bo'lishi tabiiy hol. Ushbu muammoning yuzaga kelish sabablari, keng miqyosda tarqalishi, oqibatlar va hozirgi kundagi yechimlari borasida fikrlar yuritiladi. Darhaqiqat, ekologik xavfni sezish va unga bog'liq muammolarni hal etish doimiy ravishda davlat ekologik siyosatining markaziy masalasi sifatida qaraladi. Ekologik madaniyatni yuksaltirish esa, ekologik muammolarni hal etishda muhim zamin yaratuvchi faoliyat hisoblanadi. Shuning uchun yoshlarning ekologik ta'lim va tarbiya masalasiga alohida e'tibor berilmoqda. Bu borada biz pedagoglar farzandlarimizga yoshligidanoq ekologik ta'lim – tarbiyani ongiga singdirib borishimiz zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. Alimov K.A." Zamonaviy pedagogik texnologiyalar" ,-T.2013
2. H.Vaxobov, N.R.Alimqulov, N.B. Sultanova. Geografiya o`qitish metodikasi. T.2020, 77-78 b
3. Vaxobov X., Abdunazarov O‘., Zaynutdinov A. Geografiya ta’limida darsliklar yaratish muammosi. O‘zbekiston geografiya jamiyati axboroti. T. 2000, №21, 188-191 b
4. Vaxobov X., Saydamatov F., Eshpo‘latova N. Geografiya ta’limida qo‘llanadigan pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqish. Xalq ta’limi. 2007. №1, 102-105 b.
5. J.G. Yo‘ldoshev, S.A.Usmonov. Pedagogik texnologiya asoslari. T: “O‘qituvchi”. 2004
6. M.T. Mirakmalov, M.M. Avezov, E.Y. Nazaraliyeva. Tabiiy geografiyadan amaliy mashg‘ulotlar. T: “Fan va texnologiya” nashriyoti. 2015
7. Jurayev Z.S."Geografiya o'qitish metodikasi" ,-T.2015